

Vanhustyön keskusliitto
Centralförbundet för de gamlas väl ry

KORJAUSNEUVONTA

Kaksikymmentä vuotta
veteraanien asumisolojen parantamista

SISÄLLYS

20 VUOTTA VETERAANIEN ASUMISOLOJEN PARANTAMISTA	3
RAHA-AUTOMAATTIYHDISTYS	4
SOTAINVALIDEILLE KORVATTAVAT ASUNNON MUUTOSTYÖT	5
SOTAINVALIDIEN VELJESLIITON KORJAUSNEUVONTA	8
KORJAUSNEUVONNAN TOINEN VUOSIKYMMEN	10
VETERAANIEN ASUNNOISSA ON PALJON KORJAUSTARPEITA	12
VANHUSTEN ASUNTOJEN KORJAUSAVUSTUKSET 1987–2010	14
VANHA JA UUSI KOHTAAVAT	16
KORJAUSNEUVONTAA LAPIN KAIROILLA	22
KORJAUSNEUVOJAT	27

Vanhustyön keskusliitto

Centralförbundet för de gamlas väl ry

Julkaisija **Vanhustyön keskusliitto ry**
– **Centralförbundet för de gamlas väl ry**
Korjausneuvonta

Osoite Malmin kauppatie 26
00700 Helsinki

Puhelin 09 3508 600

Faksi 09 3508 6010

Sähköposti info@vtkl.fi

Kotisivut www.vtkl.fi

ISBN 978-951-806-147-5

pdf 978-951-806-148-3

Taitto Mainospalvelu Kristasta Oy
AD Krista Jännäri

Painopaikka Tyylipaino Oy, Helsinki 2011

PIRKKO KARJALAINEN
toiminnanjohtaja
Vanhustyön keskusliitto

KORJAUSNEUVONTA

20 VUOTTA VETERAANIEEN ASUMISOLOJEN PARANTAMISTA

Kun Sotainvalidien Veljesliitto kaksikymmentä vuotta sitten käynnisti sotainvalidien asuntojen korjausneuvonnan, ei varmaankaan osattu ennakoida toiminnan todellista merkitystä. Se toki tiedettiin, että ikääntyvät sotainvalidit ja veteraanit asuivat usein muita heikommassa asunnoissa.

Näiden kuluneiden kahden vuosikymmenen aikana on saatu paljon aikaan. Sen voi todeta seuraavilla sivuilla olevista kirjoituksista. On aihetta uskoa, että ilman veteraanien ja sotainvalidien asuntojen korjausneuvontaa ja korjauksiin ohjattuja varoja veteraanien elinolot olisivat olleet paljon heikommalla. Toiminta on ulottunut viime vuosina jo muuhunkin iäkkääseen väkeen. On myös lisätty yhteistyötä kuntien kotipalvelun ja kunnallisen korjausneuvonnan kanssa.

Korjausneuvonnan arkipäivä on jäänyt ehkä liian vähälle huomiolle. Vanhustyön keskusliitossa kerätyt tilastot kyllä kertovat kuinka monessa kohteessa on käyty ja kuinka paljon tehty suunnitelmia sekä niitä toteutettu. Mutta miten se on käytännössä tehty? Tässä julkaisussa kolme korjausneuvojaa kertoo, millaisia ovat olleet muutamat kaikkein mieliinpainuvimmat kohteet.

Kahdenkymmenen vuoden aikana on kertynyt todella paljon kokemusta, tietoa ja käytännön ratkaisumalleja asumisolojen parantamisesta. Tämä tieto ja osaaminen on tarpeen jatkossakin, kun tavoitteena on mahdollistaa ikäihmisten asuminen kotona. Esteettömyys ja tarpeenmukainen asuntojen varustelu on toimivan kotipalvelun ohella tärkeää.

Vanhustyön keskusliitto kiittää Sotainvalidien Veljesliittoa ja muita veteraanijärjestöjä hyvästä yhteistyöstä. On arvokasta voida tukea kunniakansalaisia, sotiemme veteraaneja. Kiitokset Raha-automaattiyhdistykselle taloudellisesta tuesta, joka on mahdollistanut neuvonnan toteuttamisen. Parhaat kiitokset myös Valtiokonttorille ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukselle (aiemmin Valtion asuntorahasto) yhteistyöstä. Kaikkein suurin kiitos kuuluu korjausneuvojille, jotka ovat sitoutuneesti ja osaavasti tehtävänsä toteuttaneet. Sanotaan, että työ tekijäänsä kiittää. Nyt on aika kiittää myös sanoin.

Helsinki 15.3.2011

Vanhustyön keskusliitto – Centralförbundet för de gamlas väl ry

MARGITA NYLANDER
Avustusvalmistelija
Raha-automaattiyhdistys

RAHA-AUTOMAATTIYHDISTYS

KORJAUSNEUVONNAN TUKIJANA 20 VUOTTA

Raha-automaattiyhdistys on tukenut avustuksin sotainvalidien ja veteraanien asuntojen korjausneuvontaa vuodesta 1991 lähtien. Raha-automaattiyhdistyksen ensimmäinen avustus (3,2 miljoonaa markkaa) myönnettiin tuolloin Sotainvalidien Veljesliitolle toiminnan käynnistämiseen. Sotainvalidien Veljesliitto organisoii ja hallinnoi RAY:n avustamana koko toimintaa vuoteen 2000 asti ja osin vielä vuonna 2001. Sen jälkeen toimintaa on organisoinut ja hallinnoinut edelleen RAY:n tuella Vanhustyön keskusliitto.

Sotainvalidien Veljesliitto ry:n ja sen piiriyhdistykset käynnistivät veteraanien asuinolojen parantamista koskevan neuvonnan aluksi oman jäsenistönsä keskuudessa. Toiminnan laajentuessa kaikkiin tunnuksen omaaviin veteraaneihin 1.7.1994 lähtien mukaan tulivat Suomen Sotaveteraaniliitto, Rintamiesveteraanien liitto (nykyisin Rintamaveteraaniliitto) sekä Rintamanaisten liitto.

Korjausneuvonta on veteraaneille maksutonta. Tämä on ollut tärkeä periaate RAY:n avustuksia myönnettäessä. Varsinaisia korjaustöitä rahoitetaan yhteiskunnan eri tukimuotojen avulla, veteraanien ja sotainvalidien omin varoin sekä suuntaamalla järjestöjen saamia keräys- ja lahjoitusvaroja tähän tarkoitukseen.

Osapuolet siirsivät sotainvalidien ja veteraanien asuntojen korjausneuvojen toiminnan organisoinnin ja hallinnoinnin Vanhustyön keskusliitolle vuonna 2000 neuvoteltuaan asiasta RAY:n kanssa. Liitto sitoutui tarjoamaan korjausneuvontaa maksuttomasti sotainvalideille ja rintamaveteraaneille sekä heidän leskilleen niin kauan, kun sillä on käytettävissä Raha-automaattiyhdistyksen avustuksella rahoitetut korjausneuvojat. Peruskorjausneuvontaa on voimavarojen mukaan laajennettu koskemaan myös muuta vanhusväestöä. Vanhustyön keskusliitolle on myönnetty raha-automaattivastusta korjausneuvontatoimintaan vuosina 2000–2010 yhteensä n. 9,5 milj. euroa.

Sotavammalain muutos tuli voimaan 1.1.2000. Sotilasvammalain nojalla korvattavat asunnonmuutostyöt laajentuivat koskemaan myös 10 ja 15 prosentin sotainvalideja, mikä lisäsi peruskorjausneuvonnan kysyntää huomattavasti. Muidenkin korjausavustusten tulorajat ovat muuttuneet, joten entistä suurempi joukko ikäihmisiä on avustusten piirissä.

SOTAINVALIDEILLE KORVATTAVAT ASUNNON MUUTOSTYÖT

Korvauseriaatteet ja korvausten kattavuus

Asunnon muutostyöt tulivat sotilasvammalain nojalla korvattaviksi 1.7.1978 alkaen. Sotilasvammalain 6 §:n perusteella voitiin korvata sellaisia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita sekä asunnon muutostöitä, jotka olivat vamman tai sairauden johdosta välttämättömiä. Edellytyksenä asunnon muutostöille oli tuolloin vähintään 20 prosentin työkyvyttömyysaste sekä sellainen toiminta- ja liikuntakykyä haittaava vamma tai sairaus, että muutostyö näiden vuoksi oli välttämätön ja tarkoituksenmukainen.

Sotilasvammalakia muutettiin marraskuussa 1999 siten, että asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden sekä asunnon muutostöiden korvaamiseen oikeuttava työkyvyttömyysaste alennettiin 20 prosentista 10 prosenttiin. Laki tuli voimaan 1.1.2000. Tämä mahdollisti asunnon muutostyökorvauksen myös lievävammaisille 10–15 prosentin sotainvalideille. Lainmuutoksen myötä korvauksen piiriin tuli tuolloin vähän yli 10 000 sotainvalidia ja kustannusvaikutukseksi arvioitiin noin 10 miljoonaa markkaa vuodessa. Muutoksella tuetaan edelleen ikääntyvien invalidien kotona selviytymistä ja pyritään vähentämään laitoshoidon tarvetta.

Sotilasvammalaissa ei haitta-asteen lisäksi tarkemmin määritellä minkälaisia muutostöitä voidaan korvata. Lain täytäntöönpanoasetuksessa on sen sijaan viittaus vammaispalvelulain periaatteeseen, jonka mukaan muutostöiden on oltava tarpeen hakijan vamman tai sairauden vuoksi. Muutostyön tarvetta harkittaessa huomioidaan sekä sota- että siviilivammat ja -sairaudet. Korvaukseen ei liity tulo- tai varallisuusharkintaa, näin ollen hakijan tulot ja varallisuus eivät vaikuta korvauksen myöntämiseen. Korvattavuuden kannalta ei ole myöskään merkitystä sillä, onko asunto hakijan oma, syytinki- vai vuokra-asunto, mutta sen on aina oltava hakijan vakinainen asunto. Korvattavat korjauskohteet ovat aina tapauskohtaisesti harkittavia.

Tyypillisiä korvauskohteita ovat pesuhuoneen ja wc:n rakennus-, muutos- ja korjaustyöt, vesijohtojen ja viemärien rakentaminen, saunan tarpeelliset korjaus- ja muutostyöt, mikäli sauna liittyy pesutiloihin, portaiden loiventamiset, luiskien rakentamiset, ovien leventämiset ja kynnysten poistamiset sekä hissien asentaminen vaikeasti liikuntavammaiselle invalidille. Lämmitysjärjestelmän muutos helppohoitoisemmaksi sähkö- tai öljylämmitykseksi tai kaukolämpöön liittyminen korvataan kokonaan silloin, kun hakijalla on ainoastaan puulämmitys.

Pienempimuotoisia korjaustöitä ovat esimerkiksi hanojen uusimiset, tukitankojen, -kaiteiden ja kahvojen asentamiset sekä sähkökatkaisijoiden ja pistorasioiden siirrot.

Vamman tai sairauden vaatimina muutostöinä ei sen sijaan pidetä esimerkiksi asunnossa tehtäviä sisustustöitä, uuden asunnon tai saunan rakentamista, ulkorakennuksiin tai ns. kakkosasuntoon tai kesäasuntoon kohdistuvia töitä. Invalidille ei korvata myöskään osakehuoneistossa asunto-osakeyhtiön toimesta tai sen suoritettaviin kuuluvia töitä.

Peruskorjausten korvaaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämietintöön ”Veteraaniprojekti 97” sisältyi sotainvalidien osalta esitys, että peruskorjauksen luonteisia töitä tulisi korvata invalidille vamman tai sairauden edellyttämien korjausten yhteydessä siinä tapauksessa, että niiden avulla vältettäisiin laitoshoitoon joutuminen asunnon yleisen huonokuntauuden vuoksi. Valtiokonttori päätti tämän jälkeen, että välttämättömiä peruskorjauksia voidaan erittäin painavista syistä korvata asunnon muutostöiden yhteydessä.

Peruskorjausten korvaaminen asunnon muutostyönä - lukuun ottamatta wc- ja pesutiloja sekä lämmitysjärjestelmän korjaus- ja muutostöitä - aloitettiin Valtiokonttorissa vuoden 2000 alussa. Asunnon muutostöiden ja peruskorjausten yhteinen enimmäiskorvaus oli tuolloin 100 000 markkaa. Tällaisia peruskorjaustöitä ovat esimerkiksi asuinrakennuksen vesikaton tai ikkunoiden uusimiset, asunnon lisäeristäminen, home- ja kosteusvaurioiden korjaamiset sekä asuinrakennuksen salaojitukset. Peruskorjaustöitä voidaan korvata invalidille, mikäli se edesauttaa invalidin kotona selviytymistä ja siirtää mitä ilmeisemmin uhkaavaa laitoshoitoon joutumista. Korjauksen on lisäksi aina oltava ehdottoman välttämätön ja kokonaisuutena tarkasteltuna tarkoituksenmukainen. Peruskorjaus voidaan korvata vain invalidin omistamaan asuntoon, syyntekiasuntoon tai kuolinpesän omistamaan asuntoon, mutta ei vuokra-asuntoon.

Korvauksen enimmäismäärät

Vamman tai sairauden vuoksi tarpeellisten muutostöiden osalta korvauksen enimmäismäärä vuonna 2010 on 12 095 euroa ja peruskorjausten kanssa yhteensä 22 270 euroa. Summiin lasketaan viimeisten kolmen vuoden aikana invalidille asunnon muutostöistä suoritettut korvaukset. Korvausten enimmäismääriä tarkistetaan vuosittain rakennuskustannusten kehityksen edellyttämällä tavalla. Vuonna 2009 annettiin noin 1 300 asunnon muutostyöpäätöstä ja maksetut korvaukset olivat tällöin noin 2,5 miljoonaa euroa. Vuoden 2010 taso korvausten maksatusten suhteen on arvioitu saman suuruiseksi johtuen mm. siitä, että kalliita peruskorjauksia on ollut aiempaa selvästi enemmän.

Korvauskohteiden painopisteiden muuttuminen

Yleisimmin korvattavia muutostyökohteita 1970 ja 1980-luvulla olivat pesutilojen ja wc:n rakentamiset sekä vesijohdot- ja viemärintietyöt. Etenkin sotien jälkeen rakennetuissa omakotitaloissa ei ollut sisäwc:tä ja ulkorakennuksessa oleva sauna oli yleensä ainoa pesutila. Osa näistä tiloista voitiin rakentaa olemassa olevia tiloja hyödyntämällä, osassa tapauksista asuinrakennukseen jouduttiin rakentamaan laajennusosa. Valtiokonttori korvasikin näitä ns. ”elintasosiipiä” alkuaikoina merkittävästi. Kerrostaloasunnossa taas kylpyammeen poistaminen kylpyhuoneesta ja sen korvaaminen suihkutilalla on ollut jatkuva muutostyön kohde.

Sotainvalidien ikääntymisen myötä korjauskohteet ovat muuttuneet. Sairauksien lisääntyminen, vammojen paheneminen sekä liikunta- ja toimintakyvyn heikkeneminen ovat asettaneet yhä suurempia vaatimuksia kotona selviytymiselle. Apuvälineiden käytön lisääntyminen on tuonut tarvetta esimerkiksi portaiden askelmakorkeuden muuttamiseen sekä yhä enenevässä määrin luiskien rakentamiseen, hissien asentamiseen, kynnysten poistamiseen ja oviaukkojen leventämiseen. Korotettuja wc-istuimia sekä erilaisia tukitankoja, tukikaiteita ja -kahvoja korvataan entistä useammin. Lämmitysjärjestelmän muutoksia korvataan myös määrällisesti runsaasti. Puulämmitys koetaan liian raskaaksi. Iäkäs invalidi ei luonnollisestikaan enää kykene tai jaksa hakata polttopuita ja kantaa niitä sisälle. Lisäksi peruskorjausten tarve – etenkin vesikat-
tojen ja ikkunoiden korjaushakemukset – on lisääntynyt merkittävästi.

Korjausneuvonnan ja Valtiokonttorin välinen yhteistyö

Sotainvalideja on tällä hetkellä elossa noin 7 600 henkeä keski-ikänsä ollessa yli 88 vuotta. Asunnon muutostöiden tarve on edelleenkin olemassa, se on vain muuttanut muotoaan ikääntymisen seurauksena. Invalideille suunnattujen asunnon muutostöiden avulla on voitu merkittävästi korjata asuntojen puutteita, parantaa varustetasoa ja poistaa itsenäisen selviytymisen esteitä sekä antaa mahdollisuus asua omassa kodissa mahdollisimman pitkään.

Valtiokonttorin yhteistyö Vanhustyön keskusliiton korjausneuvojen kanssa invalidien asunnon muutostyöasioissa on merkittävä. Korjausneuvojat avustavat invalidia tarvittaessa korjaustyötarpeiden kartoittamisessa ja suunnittelussa sekä Valtiokonttoriin toimitettavien hakemusten ja asiakirjojen laatimisessa. He toimivat useasti käytännössä yhdyshenkilönä sotainvalidin ja Valtiokonttorin välillä. Tämän lisäksi lähes päivittäinen yhteydenpito sekä korvauskäytäntöä yleensä että yksittäisen invalidin asunnon muutostyöasioita koskevissa kysymyksissä on erittäin yleistä. Valtaosa invalidien asunnon muutostyöhakemuksista saapuukin Valtiokonttoriin korjausneuvojen kautta.

Vanhustyön keskusliiton vuosittain järjestämät korjausneuvojen koulutus- ja neuvontapäivät ovat osoittautuneet erittäin hyödyllisiksi tilaisuuksiksi, joissa on voitu yhdessä Valtiokonttorin edustajien ja korjausneuvojen kesken käydä läpi asunnon muutostöiden korvauskäytäntöä ja pyrkiä samalla varmistamaan, että invalidit saavat samantilaista neuvontaa ja palvelua eri puolilla maata. Vanhustyön keskusliiton korjausneuvonnan ja Valtiokonttorin välinen läheinen ja saumaton vuorovaikutus sotainvalidien asunnon muutostyöasioissa onkin välttämätöntä onnistuneen korjausneuvonnan ja muutostöiden takaamiseksi.

SOTAINVALIDIEN VELJESLIITON KORJAUSNEUVONTA

SEPPO SAVOLAINEN
Lakimies
Sotainvalidien Veljesliitto

Sotainvalidien kotona asumisen ja kotihoidon tueksi käynnisti Sotainvalidien Veljesliitto vuonna 1991 asuntojen korjausneuvonnan. Raha-automaattiyhdistyksen avustuksen turvin palkattiin eri puolille maata sotainvalidipiireihin 17 korjausneuvojaa, joiden tuella korjattiin kymmenen vuoden aikana 14 935 sotainvalidien ja veteraanien asuntoa.

Sotainvalidien Veljesliitto ja sen maakunnalliset piiriyhdistykset sekä paikalliset sotainvalidiosastot ovat sota-ajasta lähtien tukeneet eri tavoin sotainvalidien asumista. Vuonna 1978 voimaan tulleen sotilasvammalain muutoksen perusteella valtio ryhtyi korvaamaan vaikeavammaisille vamman tai sairauden vuoksi tarpeellisia asunnon muutostöitä. Asuntojen korjauksiin oli huomattava tarve.

Valtiotieteen tohtori Irmeli Hännikäisen vuonna 1982 julkaisemassa väitöskirjassa Suomalainen veteraani on tutkimustuloksena todettu, että sotavammaisten asumisen taso oli selvästi huonompi kuin koko väestön asumistaso. Arja Jämsenin Pohjois-Karjalaa koskenut lisensiaattityö toi esiin, että 44 prosenttia sotainvalideista toivoi asuntonsa korjaamista. Maakunnan haja-asutusalueella puuttui kolmelta neljältä jokin asumisen perusmukavuus: vesijohto, viemäri, lämmin vesi, sisävesi, keskuslämmitys, kylpyhuone tai sauna samassa rakennuksessa. Pohjois-Karjalan sotainvalidipiiri käynnistikin yhteistyössä lääninhallituksen kanssa ja Raha-automaattiyhdistyksen tuella vuonna 1989 oman korjausneuvontaprojektin.

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama Sotainvalidien vanhuudenhuoltotyöryhmä esitti vuonna 1990, että asuntojen muutostöitä koskevassa suunnittelussa ja hakumenettelyssä avustetaan sotainvalideja palkkaamalla heidän tarpeisiinsa peruskorjausneuvojia. Työryhmä katsoi, että Sotainvalidien Veljesliitto voisi toteuttaa ehdotuksen kolmivuotisena projektina, jonka kulut rahoittaisi Raha-automaattiyhdistys.

Neuvontaa sotainvalidien lisäksi veteraaneille

Raha-automaattiyhdistys myönsi vuonna 1991 Sotainvalidien Veljesliitolle 3,2 miljoonan markan avustuksen korjausneuvojien palkkaamiseksi 17 sotainvalidipiiriin. Ensimmäinen neuvoja aloitti työnsä 1.4.1991 Pohjois-Pohjanmaalla ja muillakin alueilla toiminta saatiin käyntiin saman vuoden kevään ja kesän aikana. Toiminnan ohjausta varten Veljesliitto asetti asuntojen peruskorjaus-toimikunnan. Korjausneuvojien käytännön työskentelyn organisoinnista ja alueellisesta tiedotuksesta huolehtivat sotainvalidipiirit.

Korjausneuvonnan hyvien tulosten myötä todettiin sotainvalideilla olevan korjausneuvonnalle pitempiäaikaista tarvetta ja samalla herättiin huomaamaan myös veteraanien tarvitsevan neuvontaa. Sotainvalidien Veljesliitto, Suomen Sotaveteraaniliitto, Rintamaveteraaniliitto, Rintamanaisten Liitto ja Raha-automaattiyhdistys sopivat korjausneuvonnan laajentamisesta koskemaan tunnuksen omaavia sotiemme veteraaneja 1.7.1994 alkaen.

Yhteiskunnan tuki kasvaa

Sosiaali- ja terveysministeriö asettama Veteraaniprojekti -97 -niminen työryhmä esitti korjausneuvonnan jatkamista. Työryhmän ehdotusten pohjalta toteutui vuonna 1997 lisäksi Valtion asuntorahaston korjausavustusten veteraanilisiä ja veteraaneihin sovellettavat väljemmät tulorajat sekä sotilasvammalaissa asunnon muutostöiden korvattavuudelle asetetun haitta-asterajan vaiheittainen alentaminen 10 prosenttiin. Samaan aikaan todettiin myös sotainvalidien ja veteraanien leskien tarve saada neuvontaa asuntojen korjauksiin liittyvissä kysymyksissä.

Korjausneuvonnan merkitys sotainvalideille ja veteraaneille

Korjausneuvonnan ensimmäisellä kymmenvuotiskaudella valmistui 14 935 korjaustyötä, joista sotainvalidien asuntoihin kohdistui 10 200 loppujen ollessa veteraanikohteita. Korjaustöiden yhteisarvo oli 537 miljoonaa markkaa, mistä yhteiskunnan tukien osuus oli yli puolet. Korjaustöiden sisältö ja kustannukset vaihtelivat huomattavasti asukkaiden tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Töiden kirjo ulottui pienistä tukitankojen ja liikuntaesteiden poistoista omakotitalojen peruskorjauksiin. Sotainvalidien kohdalla korjattiin huomattavan paljon pesutiloja vastaamaan heikentyneen toimintakyvyn asettamia vaatimuksia.

Perustellusti voidaan todeta, että korjausneuvojilla oli ratkaiseva osuus valtaosassa edellä kerrottuja korjaustöitä. Ilman heidän tukeaan olisivat monet korjaustyöt jääneet kokonaan toteutumatta, sillä erityisesti ikäihmiset tarvitsevat muita enemmän asiantuntevaa apua korjausten suunnitteluun, kustannusarvioiden laatimiseen ja yhteiskunnan tukimahdollisuuksien selvittämiseen.

Korjausneuvojien korkean ammattitaidon avulla voitiin vähentää korjaustöissä muutoin yleisiä suunnittelun ja toteutuksen virheitä. Monet sotainvalidit ja veteraanit tarvitsivat myös apua luotettavien remonttimiesten löytämiseen ja viranomaislupien hankkimiseen.

Asuntoja korjaamalla on voitu poistaa niiden puutteita ja itsenäisen selviytymisen esteitä sekä parantaa varustetasoa. Tämä on tukenut kotona asumista, vähentänyt ulkopuoliseen apuun turvautumista ja pienentänyt tai lykännyt laitoshoidon tarvetta. Korjaustoiminnan tärkeintä tulosta sotainvalidien ja veteraanien sekä heidän puolisoidensa kotona asumisen helpottamista ja elämän laadullisia muutoksia on vaikea arvioida kattavasti. Yhteiskunta on saanut asuntojen korjausavustuksiin sijoittamilleen varoille hyvän vastikkeen säästöinä laitos- ja muun hoidon kustannuksissa. Esimerkiksi pesutilakorjauksen kustannukset ovat yleensä pienemmät kuin kahden kuukauden laitoshoidon hinta. Erityisesti 1990-luvun lamavuosina oli sotainvalidien ja veteraanien asuntojen korjaustoiminnalla merkitystä myös rakennusalan työllistäjänä.

Sotainvalidit ja veteraanit toivovat, että heitä varten kehitettyjä toimintamalleja voidaan tulevaisuudessa käyttää nykyistä laajemmin muun vanhusväestön hyväksi.

Korjausneuvonnan siirto Vanhustyön keskusliitolle

Vuoden 1997 uudistusten seurauksena oli nähtävissä korjausneuvonnan tarpeen jatkuminen, vaikka sen laajuutta ja pitkäkestoisuutta ei tuolloin koko laajuudessa osattu ennakoita. Sotainvalidien Veljesliitossa haluttiin turvata, että sotainvalidien ja veteraanien käytettävissä olisi jatkossakin ammattitaitoisten ja heidän luottamustaan nauttivien korjausneuvojien verkosto.

Vuonna 1998 päätettiin hankkeeseen etsiä yhteistyökumppani, jolle vastuu siitä voitaisiin siirtää. Parhaaksi vaihtoehdoksi todettiin Vanhustyön keskusliitto, jolla oli jo entuudestaan rakentamiseen liittyvää asiantuntemusta. Kokeiluluonteisesti luovutettiin keväällä 2000 neljällä alueella vastuu korjausneuvonnasta Vanhustyön keskusliitolle. Saatujen myönteisten kokemusten pohjalta solmivat Sotainvalidien Veljesliitto, Suomen Sotaveteraaniliitto, Rintamaveteraaniliitto ja Rintamanaisten Liitto 19.2.2001 sopimuksen, jonka nojalla korjausneuvonta siirtyi koko maassa 1.5.2001 Vanhustyön keskusliiton hoidettavaksi. Sopimuksen mukaan korjausneuvonta säilyy maksuttomana sotainvalideille ja sotiemme veteraaneille sekä heidän leskilleen niin kauan kuin tarkoitukseen on käytettävissä Raha-automaattiyhdistyksen avustusta. Sopimuksen osapuolet ovat asettaneet yhteisen neuvottelukunnan, jonka tehtävänä on seurata toimintaa ja välittää sitä koskevaa palautetta.

Sotainvalidien ja sotiemme veteraanien kannalta on toiminnan siirto osoittautunut onnistuneeksi ratkaisuksi. Korjausneuvontaa on ollut jatkuvasti saatavissa kaikkialla maassamme ja Vanhustyön keskusliitto on kiitettävästi kehittänyt toimintaa muun muassa järjestämällä korjausneuvojille säännöllistä koulutusta, hankkimalla työvälineitä ja tuottamalla tiedotusmateriaalia. Korjausneuvojien korkeatasoista ammattitaitoa osoittavat parhaiten työn tulokset. Heidän poikkeuksellisen laajasta kokemustaan ja sitoutumisestaan tehtävään kertoo osaltaan pitkät työsuhteet, sillä puolet neuvoista on toiminut tehtävässä vuodesta 1991.

KORJAUSNEUVONNAN TOINEN VUOSIKYMMEN

Jukka Laakso
Korjausneuvonnan päällikkö
Vanhustyön keskusliitto ry

Korjausneuvonta Vanhustyön keskusliiton hallinnoimaksi

Sotainvalidien Veljesliitto tiedusteli vuosituhannen vaihteessa mahdollisuutta siirtää Raha-automaattiyhdistyksen tuella toteutettava korjausneuvonta Vanhustyön keskusliiton hallinnoimaksi. Korjausneuvonnalla tiedettiin olevan tarvetta myös tulevaisuudessa. Sotainvalidien Veljesliitossa haluttiin turvata sotainvalidien ja veteraanien käyttöön heidän asumiseensa perehtynyt korjausneuvojen verkosto. Korjausneuvonta toimi tuolloin täydellä kapasiteetilla, mutta millainen olisi tilanne tulevaisuudessa sotainvalidien ja veteraanien joukon pienentyessä. Oli aihetta myös kysyä, miten korjausneuvojat itse suhtautuisivat tuleviin näkymiin. Heille oli kertynyt jo vuosikymmenen kokemus ikäihmisten parissa toimimisessa ja erilaisten avustusmuotojen ja korvausten hyödyntämisessä kodin remonttien parissa.

Vanhustyön keskusliitto oli luonnollinen yhteistyökumppani vanhusten parissa toimivana valtakunnallisena keskusjärjestönä. Neuvottelut Sotainvalidien Veljesliiton ja neuvojat varsinaisesti palkanneiden sotainvalidipiirien kanssa vietiin läpi ripeässä aikataulussa ja vuoden 2000 aikana siirrettiin ensimmäiset neljä neuvojaa Vanhustyön keskusliiton palkkalistoille. Ensimmäiset alueet olivat Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Karjala, Etelä-Pohjanmaa ja Helsinki. Loput neuvojat siirtyivät Vanhustyön keskusliittoon seuraavana vuonna. Osa neuvojista jatkoi toimintaansa itsenäisinä yrittäjinä, joiden toimintaa hallinnoi Vanhustyön keskusliitto.

Toiminta käynnistyy keskusliitossa

Työn organisoinnissa havaittiin varsin pian tiettyjä etuja korjausneuvojen aikaisempaan toimintatapaan verrattuna. Kaikki neuvojat olivat aiemmin olleet eri työnantajan palveluksessa, koska he olivat olleet Veljesliiton piirien palkkalistoilla. Nyt neuvojat siirtyivät saman työnantajan palvelukseen Vanhustyön keskusliiton palkatessa heidät. Tämä toi mahdollisuuden työtapojen ja -välineiden yhtenäistämiseen, myös työn raportointiin kiinnitettiin huomiota. Jatkossa kokoonnuttiin vuosittain yhteisille koulutuspäiville sekä keväällä että syksyllä. Myös rahoittaja Raha-automaattiyhdistys suhtautui uudistukseen myötämielisesti.

Sotainvalidien keski-ikä lähenteli kahdeksänkymmentä vuotta toiminnan siirtyessä Vanhustyön keskusliitolle. Toiminnan siirtämisen taustalla oli ollut ajatus, että sotainvalidien ja veteraanien korjausneuvonnan tarve olisi nopeasti vähenemässä. Ajateltiin niin, että vapautuvaa kapasiteettia voitaisiin siirtää muun apua tarvitsevan vanhustyön avuksi. Tämä ajatus tuli osoittautumaan aika lailla ennenaikaiseksi, sillä korjausneuvonnan veteraanineuvonta ei käytännössä juurikaan vähentynyt 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Vanhusten asuntojen korjaustarve asukkaiden toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi kasvaa merkittävästi siinä vaiheessa, kun asukkaan ikä nousee yli kahdeksänkymmenen vuoden.

Asuntokannan haasteet

Veteraaniväestö asuu melko vanhoissa asunnoissa, joissa korjaustarve on luonnollisesti suurta. Omakotiasuminen on yleisintä ja pientalotyypissä rakennuksissa asuu kaksi kolmasosaa korjausneuvonnan asiakkaista. Yleisimmin korjaustyöt liittyvät pesutiloihin. Ne tulee saada esteettömiksi ja tilaa tarvitaan myös mahdolliselle avustavalle henkilölle. Vanhat pesutilat sijaitsevat usein myös eri kerroksessa kuin muut asumistilat. Silloin tarvitaan uudet pesutilat, joille pitää löytyä sopiva paikka. Joskus joudutaan tekemään myös laajennuksia. Vanhoissa kerrostaloissa joudutaan usein poistamaan amme, kun sitä ei pystytä enää käyttämään. Pesutilat on uudistettava kokonaan senkin vuoksi, että vedeneristeet eivät vastaa nykyvaatimuksia ja ne on tehtävä sekä lattiaan että seiniin.

Toinen tyypillinen korjauskohde on rakennuksen sisäänkäynti, johon joudutaan rakentamaan esimerkiksi luiska tai katos. Sisätiloissa levennetään usein ovia, poistetaan kynnyksiä ja tasoeroja sekä uusitaan lämmitysjärjestelmiä. Peruskorjaustyyppisiä remontteja tehdään, jotta asunnot pysyvät turvallisina, terveellisinä ja hygieenisinä asua.

Korjausneuvonta vaatii verkostoitumista muiden vanhusten parissa työskentelevien tahojen kanssa. Kuntoutuslaitosten kautta tulee paljon asiakasyhteydenottoja. Avustuksia myöntävien tahojen kanssa tehdään jatkuvaa yhteistyötä. Kunnilla on merkittävä rooli avustushakemusten käsittelyssä. Kotipalvelulta tulee tietoa muutostarpeista. Yhteistyötä fysioterapeuttien kanssa tarvitaan tukikahvojen oikeaa sijoittamista selvitettäessä. Urakoitsijoitakin pitäisi löytää mahdollisimman läheltä kohdetta. Verkostoituminen asettaa oman haasteensa, kun ottaa huomioon korjausneuvojien suuret alueet ja kuntien vaihtelevat määrät alueilla.

Korjaustoiminnan yhteiskunnallisia vaikutuksia

Kotona asuminen mahdollisimman pitkään, asumisen helpottaminen ja tarvittavan kotihoidon järjestäminen on ollut yhteiskuntapolitiikan keskeisenä tavoitteena jo kauan. Korjausneuvonnalla on kotona asumisen mahdollistajana suuri merkitys veteraaneille ja sotainvalideille. Oman asunnon ongelmat pysyvät ainoastaan asukkaiden tiedossa niin kauan, kun he eivät tarvitse apua kotona selviytymisessä. Usein ongelmat välittyvät vasta kotihoidon työntekijöiden havaintoina. Kotona asumisen puutteisiin on totuttu ajan myötä ja apua haetaan vasta pakon edessä. Tämä näkyy myös korjausneuvojien tekemissä korjauskohteista kertovissa artikkeleissa tässä juhlaulkaisussa. Korjausten avulla voidaan jatkaa kotona asumista hyvin pitkiksi aikoja, kun tilat tehdään toimintakyvyltään rajoittuneelle henkilölle helpommaksi käyttää. Kotipalvelu voi myös helpommin auttaa asukasta jokapäiväisissä askareissaan. Kotipalvelun työntekijöilläkin tulee olla hyvät työolot asukasta auttaessaan.

Kotona asumisen tukemiseen kannattaa panostaa. Kotona asuminen mahdollisimman pitkään on useimmiten sekä asukkaalle mielekkäin että yhteiskunnalle kannattavin vaihtoehto. Asuntojen korjausten liikkeelle lähtöön tarvitaan usein yhteiskunnan tukea. Tähän kannattaa panostaa, koska remontit maksavat itsensä takaisin hyvinkin nopeasti, kun yhteiskunnan ei tarvitse panostaa muuhun asumiseen tai laitoshoitoon. Avustusten kokonaismääriä kannattaisikin nostaa ja samalla avustusehtoja lieventää, jotta yhä useamman vanhuksen elinoloja voitaisiin helpottaa.

Kiitokset kaikille yhteistyökumppaneille tähän asti korjausneuvonnan parissa vietetyistä vuosista. Ikäihmisten määrä ja sitä myöden korjausneuvonnan tarve vain kasvaa tästä eteenpäin.

VETERAANIEEN ASUNNOISSA ON PALJON KORJAUSTARPEITA

MARKKU SEPPÄ
Toiminnanjohtaja
Suomen Sotaveteraaniliitto

Veteraanijärjestöt seurasivat mielenkiinnolla, kun Sotainvalidien Veljesliitto aloitti korjausneuvonnan ja laajensi sen koko maahan. Veljesliitossa oli tunnistettu sotavammaisten asuntojen korjaustarve. Vuodesta 1994 lähtien kaikki veteraanijärjestöt olivat mukaan hankkeessa.

Muidenkin veteraanien kuin sotainvalidien järjestöt olivat tiedostaneet veteraanien asuntojen korjaustarpeen. Sotaveteraanien Tukisäätiö myönsi 1991 Pohjois-Pohjanmaan Sotaveteraanipiirille apurahan selvityksen tekemiseen veteraanien asunto-olojen kehittämistarpeesta. Selvityksen laativat Asuntohallituksen toimistopäällikkö Olavi Lehtinen ja piirin puheenjohtaja Aarno Strömmer. Vuonna 1992 Sotaveteraaniliitto sai Raha-automaattiyhdistykseltä määrärahan selvityksen tekemiseen ikääntyneiden veteraanien asumisolosta ja niiden kohentamisesta muissakin sotaveteraanipiireissä.

Valtakunnallisen veteraaniprojekti 1992:n postikysely veteraanien oloista ja toiveista osoitettiin kaikille Suomessa asuville veteraaneille. Kyselyn tuloksista voi poimia vaikka seuraavan kohdan. Vammautumattomista miehistä täysin vaille mukavuuksia asui 4,7 %, lievästi vammautuneista 3,8 %, keskivaikeasti vammautuneista 3 % ja vaikeasti vammautuneista 3,1 %. Kun veteraanien määrä oli tällöin yli 240 000, tarkoitti lähes viiden prosentin määrä 12 000 asuntoa. Niissä ei ollut sisä vessaa, lämmintä vettä ja sauna oli ulkorakennuksessa jos sitä oli lainkaan.

Puutteellisesti asuvia miesveteraaneja oli 10,7 % ja naisveteraaneja 7,6 %. Tällöin asunnosta puuttui lämmin vesi ja sisä vessa. Nämä perusteet osoittivat suurta tehtävää sotiemme veteraanien asuntoasian hoitamisessa.

Avustukset hyviä, mutta ...

Aluksi voitiin veteraanin asunnon kunnostukseen myöntää 40 %:n avustus. Vuodesta 1997 lähtien tuli mahdolliseksi 30 %:n veteraanilisä, jolloin avustus saattoi nousta 70 %:iin hyväksyttävistä korjauskustannuksista. Esteeksi avustusten saamiselle nousivat tiukat tulorajat ja useina vuosina määrärahojen vähyys. Usein hanke jäi toteuttamatta, kun omia säästöjä ei ollut ja omarahoitusosuus olisi kasvanut suureksi. Lainan ottamiseen ei aina ollut halukkuutta. Useissa tapauksissa päädyttiinkin kunnostamaan asunto niukalla budjetilla hankkimalla lahjoituksella tarvikkeita ja tekemällä työ talkoilla. Veteraanijärjestöjen pienet avustukset tuntuivat tällaisissa tapauksissa hyviltä.

Juhlarahasta avustuksia korjauksiin

Suomen itsenäisyyden 80-vuotisjuhlarahan kahden miljoonan markan tuotto käytettiin korjausavustuksiin. Avustusta saattoi saada 70 % hyväksytyistä kustannuksista tai enintään 10 000 markkaa. Vaikka rahamäärä oli pieni, osoitti se myönteisyyttä sotiemme veteraanien tukemisessa.

Tiedottamista ja vaikuttamista

Erityisesti 1990-luku oli korjausneuvonnan voimakkaan laajenemisen aikaa. Korjausneuvontaa pidettiin esillä veteraanijärjestöjen lehdissä. Neuvojat vierailivat veteraanijärjestöjen tilaisuuksissa, markkinoivat palveluitaan tehokkaasti ja saivat vinkkejä korjauskohteista veteraanijärjestöiltä. Monin paikoin korjausneuvojen tukena toimivat vapaaehtoispuhjalta henkilöt, jotka usein olivat eläkkeellä olevia rakennusmestareita.

Vuonna 1997 Satakunnan korjausneuvoja Taru Perämaa oli toimittaja Leo Lehdistön televisio-ohjelmassa haastateltavana. Hanke sai sitä kautta paljon myönteistä julkisuutta.

Veteraanijärjestöt ovat vuosittain lähettäneet kirjeitä kunnille, kunnanhallituksille, kansanedustajille, asuntorahastolle, ministeriöille ja ministereille sekä käyneet tapaamassa keskeisiä henkilöitä.

Hallinnointia

Sorainvalidien Veljesliitto hallinnoi hanketta aina vuonna 2000 tapahtuneeseen siirtoon asti. Vuodesta 1995 lähtien olin liittoni edustajana järjestöjen yhteisessä toimikunnassa. Rintamanaisten Liiton edustajana oli Laine-Maire Kyöstilä ja Rintamaveteraaniliiton edustajana Pia Huuskonen (nyk. Mikkonen). Puheenjohtajana oli Seppo Savolainen, joka vakaalla otteella johti hanketta.

Myöhemmin hankkeen siirryttyä Vanhustyön keskusliiton hallinnointiin, toimikunnassa ovat pääasiassa olleet järjestöjen kulloisetkin toiminnanjohtajat sekä Vanhustyön keskusliiton toiminnanjohtaja Pirkko Karjalainen ja korjausneuvonnan päällikkö Jukka Laakso. Puheenjohtajana on toiminut Juhani Saari.

VANHUSTEN ASUNTOJEN KORJAUSAVUSTUKSET VUOSINA 1987–2010

MARJA KOSTIAINEN
Ylitarkastaja
ARA

Sitsemänkymmentäluvun alun energiakriisin seurauksena valtio alkoi myöntää vuonna 1978 avustuksia lähinnä omakotitaloasujille energiaa säättäviin toimenpiteisiin. Kun energiatilanne helpottui, katsottiin, ettei enää ollut tarkoituksenmukaista myöntää energiaavustuksia aiempien vuosien tapaan. Vuoden 1987 alussa vaihtoehtoina oli joko koko avustusjärjestelmästä luopuminen tai avustusten kohderyhmän muuttaminen.

Vuoden 1987 alussa energia-avustukset muuttuivat korjausavustuksiksi, joiden pääasiallisena kohderyhmänä olivat pienituloiset vanhukset. Kahdeksänkymmentäluvun lopussa tilanne poikkesi selkeästi nykyisestä. Vanhusten asuntojen korjauksiin oli saatavissa muitakin tukia kuin nyt suunnitelmassa oleva avustus. Vähätuloiset vanhukset saattoivat saada suurempiin korjauksiin avustusluonteista perusparannuslainaa, jonka lyhennykset ja korot maksoi valtio niin kauan, kun lainan saaja asui omistamassaan kiinteistössä. Myös kunnilla oli omia tukiaan, joiden kautta vanhukset saattoivat suorittaa pienimuotoisia korjauksia.

Tässä tilanteessa katsottiin tarkoituksenmukaisiksi ohjata uudet korjausavustukset sellaisiin korjauksiin, jotka olivat liian pieniä lainoituksen piiriin, mutta kuitenkin niin suuria, ettei kuntien tuki niihin enää ulottunut. Rajaukseksi tuli avustettaville toimenpiteille asetettu kustannusten kattoraja, joka oli aluksi 30 000 markkaa muuttuen myöhemmin 40 000 markaksi. Myönnettävä avustus oli 40 % hyväksytyistä korjauskustannuksista. Myöhemmin avustuksen kattorajaa nostettiin 70 %:iin silloin, kun toimenpiteet täyttivät asetetut normit, esimerkiksi poistivat liikkumisesteitä.

Hakijoiden pienituloisuutta arvioitiin lähinnä asetettujen tulorajojen kautta. Avustusten alkutilanteessa lähes 70 % vanhuksista mahtui tulorajojen piiriin. Avustusjärjestelmä mahdollisti myös kunnille tietyn harkinnanvaran tulorajojen suhteen. Omaisuudesta todettiin yleisluonteisesti, että tuen tuli olla taloudellisesti perustelua.

Alussa ennakkoluuloja

Alkuaikoina avustusten hakua ikäihmisten joukossa hyllytti vallalla ollut käsitys siitä, että kyseessä oli eräänlainen sosiaalituki, jota sen ajan vanhemmat sukupolvet vieroksuivat. Kun sitten joku uskallikko lähti avustusta lopulta hakemaan, naapuritkin totesivat, että ehkä minäkin, kun tuo naapurikin. Korjaustoimenpiteiden suorittaminen oli valvutuneimmassa kunnissa vanhuksille helppoa. Kunnat tarjosivat avaimet käteen palvelua, jolloin kunnan palkkalistoilla olevat työntekijät huolehtivat korjauksen toteuttamisesta. Osaan kunnista muodostui itsellisiä työporukoita, jotka kiersivät vanhuksen luota toisen luo korjauksia tekemässä. Yleensä kunnasta sai näiden työporukoiden yhteystiedot. Eli korjausten suhteen valvonta pelasi.

Vuosien varrella tilanteet muuttuivat ja tiettyjä epäkohtia alkoi paljastua. Kunnille tarkoitettua joustomahdollisuutta tulojen suhteen tulkittiin joissain kunnissa luvaksi luoda omat tulorajat. Vähäiset joustot olivat kaikkea muuta kuin vähäiset. Näiden väärinkäytösten seurauksena tulorajoista tuli tiukasti sitovia.

Kentältä nousi vastalauseita myös sille, ettei omaisuuden määrää otettu riittävästi huomioon. Hakija, joka sai kielteisen päätöksen markan tulorajan ylityksen suhteen, ei voinut ymmärtää, miten naapuri, joka oli myynyt metsää sadalla tuhannella markalla, korjaili taloan korjausavustuksen turvin. Tasa-arvon toteuttamiseksi lainsäädännössä vähävaraisuuden käsitteen määrittelyyn sisällytettiin myös omaisuuden huomioon ottaminen, kun hakijoiden avustuksensaantimahdollisuuksia määriteltiin.

Toimenpiteet asumisen kannalta välttämättömään

Yhteiskunnassa on tapahtunut muutoksia. Pikkuhiljaa vuosien myötä muut vanhusten asumisolojen parantamiseen suunnatut avustusmuodot ovat loppuneet. Avustusluonteisia perusparannuslainoja ei enää myönnetty ja kunnat taloudellisissa paineissaan ovat luopuneet ikäihmisille tarkoitetuista avustuksistaan. Tämä on heijastunut korjausavustuspuolella siten, että korjaustoimenpiteille asetetusta maksimirajasta on luovuttu. Lainsäädäntö toteaa kuitenkin, että avustettavien toimenpiteiden on oltava kohtuullisia. Tästä seuraa, ettei avustusten turvin ole mahdollista suorittaa asuinrakennuksen täydellistä kunnostusta vastaamaan nykyajan vaatimuksia. Avustusten tarkoituksena on edesauttaa vanhusten asumista omassa kodissaan niin kauan kuin on mahdollista, joten korjausten tulisi kohdistua asumisen kannalta välttämättömiin toimenpiteisiin. Avustusten turvin on varustettu vuosien saatossa mm. tuhansia kiinteistöjä pesu- ja saniteettiloilla.

Suomen juhliessa 80-vuotispäiviään vuonna 1997 valtiolta katsoi aiheelliseksi muistaa sotien veteraaneja. Korjausavustusjärjestelmän puitteissa luotiin uusia etuja veteraanitunnuksen omaaville henkilöille. Veteraaneille on mahdollista taloudellisen tilanteen niin vaatiessa myöntää 30 %:n suuruinen veteraanilisä ja heillä on myös omat tulorajat, jotka tällä hetkellä ovat 30 % korkeammat kuin muilla vanhuksilla. Myös veteraanien leskillä on nykyisin samat etuudet kuin itse veteraaneilla.

Tällä hetkellä korjausavustusjärjestelmän ongelmana ovat suhteellisen tiukat tulorajat, jotka rajaavat suuren osan yli 65-vuotiaista avustusjärjestelmän ulkopuolelle. Lisäksi hyvin pienituloisilla vanhuksilla on vaikeuksia oman osuutensa rahoittamisessa, kun kuntien apu on tyrehtynyt. Tämä suuntaus on nähtävissä vuosittain myönnettyjen korjausavustusten määrissä. Vielä kymmenkunta vuotta sitten tuen saajia oli noin 6 000 vuosittain. Vähitellen painopiste siirtyi korkeampitulorajaisiin veteraaneihin ja nykyisin avustuksia myönnetään noin reilut 2 000 vuosittain. Suuntauksesta huolimatta vanhusten asuntojen korjausavustuksilla on edelleen merkitystä vanhusten kotona asumisen edistämässä ja arkipäivän toimien helpottamisessa.

VANHA JA UUSI KOHTAAVAT

Korjausneuvoja Pentti Heikkinen
Pohjois-Savo

Virkeät Leinosten veljekset Toivo ja Tapani asuvat Keiteleen kunnassa Pohjois-Savossa. Veljeksistä vanhempi, Toivo on 20 % sotainvalidi, joka haavoittui vaikeasti Siiranmäen taisteluissa kesäkuussa 1944. Hänet saatiin Räisälän kenttäsairaalassa vielä elävien kirjoihin, mutta Toivo on kärsinyt koko loppuelämänsä sirpalevammoista.

Asuntona veljeksillä on kahden huoneen talo, joka on rakennettu 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Asunto on toiminut pienen maatilan päärakennuksena monen sukupolven ajan. Tilalla on harjoitettu maanviljelyä ja karjataloutta. Kotitalalta on saatu käytännössä lähes kaikki elintarvikkeet. Tilalla on pidetty lehmiä, sikoja ja pienkotiäimiä ja tietysti hevosta. Viljaa ja juureksia on kasvatettu hengenpitimiksi kotitalalla. Veljekset ovat tehneet vuosikymmenet metsätöitä lähipaikkakuntien metsissä. Kesäisin on viljelty kotitilaa ja välillä on autettu lähinaapureita. Matkaa veljesten kotipaikalta Vuonamon kylästä Keiteleen kunnan keskustaan on noin 9 km.

Tilalla ei ole ollut koskaan sähköjä. Luultavasti tässä asunnossa on käytetty valaistukseen kaikki mahdolliset tunnetut valaistuskeinot pärestä alkaen. On siirrytty sitten kynttilöihin ja öljylamppuihin. Viimeisimmät vuosikymmenet on käytetty myös nestekaasuvalaistusta. Kaasua on käytetty myös nestekaasuhellassa ja jääkaapissa. Pihassa on edelleen peseytymistä ja saunomista varten ulkosauna. Kaivosta saa vettä, jos kantaa veden saavilla sisään taloon tai saunaan.

Puhelinlinjan kanssa on ollut ongelmia jo pidempään. Linjalle kaatui joskus puita ja johdotus meni poikki, eikä puhelinyhtiö pitänyt kiirettä linjan korjauksella. Niinpä veljekset joutuivat harsimaan puhelinlinjaa kasaan omatoimisesti taitonsa ja tarpeiden mukaan. Välillä piti purkaa hylättyä puhelinlinjaa, jotta sai linjasta johtimia varaosiksi korjaamaan rikkoutunutta käytössä olevaa puhelinlinjaa. Joskus rankan vesisateen seurauksena puhelin oli mykkänä päiväkausia, kun vesi oli kastellut liittimet ja vanhat kaapeloinnit. Omatoimisuutensa ansiosta Toivosta ja Tapanista kehittyi myös puhelinasantajia.

Aurinkopaneeli sähkön lähteeksi

Vuoden 2009 kesäkuussa rajuilma teki Pohjois-Savossa tuhojaan. Myrsky kaatoi seudulla runsaasti metsää ja tuhosi jopa kokonaisia puhelinlinjoja. Tuhojen jälkiseurauksena valtion omistama operaattori ilmoitti veljeksille, ettei lankalinjaa enää korjata, vaan Toivon ja Tapanin pitää tyytyä muihin vaihtoehtoihin. Käytännössä tämä tarkoitti siirtymistä langattomiin puhelimiin.

Langaton vaihtoehto oli hyvä muuten, mutta koska veljeksillä ei ollut sähköjä, niin eihän puhelintakaan pysty lataamaan. Sähköjen saaminen olisi tullut maksamaan kohtuuttomasti. Yhtä taloutta varten olisi pitänyt rakentaa oma muuntaja, eikä se tuntunut enää järkevältä. Sähköjen hankkiminen jäi siihen. Langaton puhelin kyllä hankittiin, mutta sen käytöstä ei tullut mitään. Puhelimen akun varauskyky ei riittänyt mihinkään, vaan puhelin oli enimmäkseen aina mykkänä, kun akku tyhjäntyi.

Keiteleen Sotainvalidien sihteeri Matti Saastamoinen tutustui veljesten tilanteeseen yhdessä kotitalousyrittäjä Ulla Straniuksen kanssa. Keskustelussa tuli esiin ajatus, että taloon asennettaisiin ”aurinkosähköt”. Aurinkopaneeli asennetaan katolle, lisäksi asennetaan akut ja johdotukset sekä tarvittavat sähkökalusteet. Asia ei isommin innostanut ja jäi vielä hautumaan, mutta pian sitä viriteltiin uudestaan. Sitten Matti Saastamoisen innostamana pyydettiin tarjoukset paikalliselta sähköasennusliikkeeltä ja tehtiin myös urakkasopimus.

Sähköurakoitsija tuli asentamaan laitteita, johdotuksia ja aurinkopaneeleita. Käyntikertoja oli kaksi ja sitten asennukset olivat valmiit. Asennusten aikana YLE:n toimittajaryhmä Jyväskylästä kävi pariin otteeseen haastattelemasa veljeksiä ja kuvaamassa tapahtumia. Otokset näytettiin pian myös valtakunnallisella kanavalla.

Lopputuloksena oli aivan toimiva järjestelmä. Aurinkokennot katolla, akut tuvassa, kulutuspisteistä saa virtaa valaistukselle, radiolle ja tietysti myös puhelimen lataukseen. Järjestelmä on tuottanut virtaa riittävästi, tosin pimeänä vuodenaikana kulutusta on pitänyt säännöstellä. Järjestelmä lataa akkuja pilvisenäkin aikana, vaikka suoraa auringonsäteilyä ei aurinkopaneeleihin tulekaan.

Asukkaat ovat olleet oikein tyytyväisiä ratkaisuun. Nyt asunnossa on riittävä valaistus, eikä tarvitse enää huolehtia kaasusta tai öljylampuista. Valot voi hoitaa kätevästi napin painalluksella. Myös entisten laitteiden tulipalon riskit ovat osin poistuneet.

Puhelimen voi ladata normaalisti ja lankalinjan poistuminen on voitu korvata vaihtoehtoisella järjestelmällä. Tarvittaessa voi nyt soittaa myös hälytyskeskukseen. Asumisturvallisuutta on näin parannettu merkittävästi.

Rakennukseen asennettiin aurinkopaneeli ohjauksyksiköineen, 2 akkua sekä valaisimet. Lisäksi järjestelmään kuuluvat kytkimet, pistorasiat, jakorasiat ja johtimet. Hintaa järjestelmälle asennuksineen on kertynyt yhteensä 3.900 euroa.

Järjestelmää voidaan täydentää lisäämällä aurinkopaneeleita, jolloin sähkötehoa saadaan lisää ja voidaan lisätä myös sähkölaitteita. Käyttöön voidaan ottaa esimerkiksi televisio, vesipumppu tai jääkaappi. Nykyisten akkujen varauskapasiteetti riittää suuremmallekin sähkökuormalle. Toistaiseksi ei kuitenkaan ole harkittu järjestelmän täydentämistä.

Veljesten kannalta tärkeimpiä asumista parantavia asioita ovat olleet puhelimen toiminnan varmistaminen, valaistuksen saaminen ja radion käytön parantaminen.

Keiteleen Sotainvalidien osasto on hoitanut asian esimerkillisesti. Ilman osaston aloitetta hanke tuskin olisi toteutunut.

NEUVONNASTA VALMIISEEN LOPPUTULOKSEEN

Korjausneuvoja Lauri Takkunen
Pohjois-Karjala

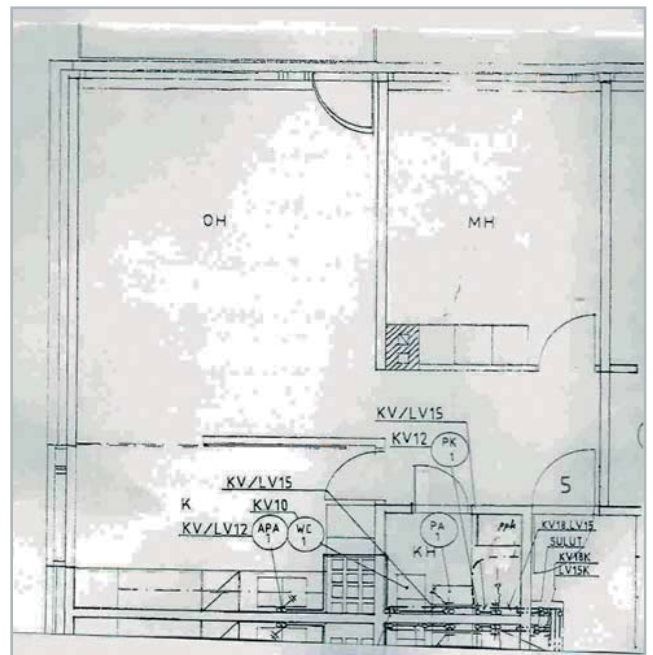
Pari vuotta sitten sain yhteydenoton Lieksan kaupungin vanhusten kotihoitopalvelusta. Vanhuspalveluista vastaava sosiaaliohittaja soitti ja tiedusteli, millaista on Vanhustyön keskusliiton korjausneuvonta ja mitä palveluja siihen sisältyy. Häntä kiinnosti, voisinko jotenkin olla avuksi heidän kotipalvelunsa asiakaspiiriin kuuluneen vanhuksen asunnon korjaamisessa.

Kotipalvelu joutui käymään vuorokauden aikana useita kertoja kyseessä olleen autettavan luona. Peseytyminen oli erityisen ongelmallista pienen wc-kylpyhuoneen vuoksi. Kun kylpyammekin oli vielä paikallaan, vanhuksen peseminen jouduttiin suorittamaan wc-istuimen päällä avustajan juuri ja juuri mahtuessa samaan tilaan. Keskustelussa selvisi, että kyseessä oleva vanhus oli sotainvalidi. Kerroin mahdollisuudet siihen, kuinka asunnonkorjaus voitaisiin rahoittaa. Puhelun lopuksi kirjasin vielä sotainvalidin ja häntä hoitavien kotiavustajien yhteystiedot muistiini. Tämän jälkeen asian järjestely jäi kokonaisuudessaan hoitooni.

Minulla oli tuolloin Lieksassa muitakin meneillään olevia korjauskohteita. Suunnitelmani oli seuraavalla Lieksan matkallani poiketa tapaamaan uuden kohteen sotainvalidia. Samalla voisin alustavasti katsoa asuntoa. Soitin ja kysyin häneltä mahdollisesta asuntoremonttitarpeesta. Vastaukseksi sain, ettei hänen asunnossaan ole mitään korjattavaa. Hän lupasi kuitenkin, että saisin tulla katsomaan ja keskustelemaan asiasta. Kun seuraavalla Lieksan matkalla saavuin kohteeseen sovittuna aikana ja soitin ovikelloa, ovea ei avattu. Kerta ei ollut ensimmäinen – joskus aiemminkin muissa korjauskohteissa oli käynyt samalla tavalla.

Päädyin selvittämään hieman lisää taustatietoja, ja otin yhteyttä paikalliseen sotainvalidiosastoon. Sieltä sain tietää sotainvalidin torjuneen aiemminkin tarjottuja palveluja ja haluavan elää mieluummin omassa rauhassaan. Keskustelussa tulimme siihen lopputulokseen, että korjaushankkeen toteutus saattaa olla vaikeaa – mutta aina kannattaa yrittää. Kaikkien osapuolten, niin asukkaan itsensä kuin hänen avustajiensa, kannalta erityisesti pesuhuoneen korjaaminen olisi ensiarvoisen tärkeää.

Seuraavaksi otin yhteyttä sotainvalidin apuna toimineeseen kaupungin vanhuspalvelun kotiavustajaan. Olihan kyse myös hänen työolosuhteistaan, eikä minulla ilman avustajan läsnäoloa näyttänyt olevan mahdollisuutta ylipäätään päästä asuntoon sisälle ja neuvottelemaan asukkaan kanssa tarpeellisista korjaustöistä. Avustajan kanssa sovittiin aika, jolloin hän olisi paikalla avaamassa ovea ja mahdollisesti kertomassa, mitkä puutteet hänen mielestään olisi asunnossa korjattava.

Asunnon pohjapiirros.

Neuvottelua asukkaan kanssa

Kotiaivustajan ollessa paikalla pääsin tapaamaan ensimmäistä kertaa sotainvalidia, joka asui tässä asunnossa. Asunto oli vuonna 1962 rakennetun kerrostalon toisen kerroksen 54 m²:n suuruinen kaksio. Taloon oli jokin aika sitten rakennettu uusi hissi. Näytti siltä, että asunto oli jäänyt ilman huoltoremonttia luultavasti rakentamisestaan saakka. Kylpyhuoneessa oli amme paikallaan. Ammeen poistaminen ja suihkutilan tekeminen sen paikalle oli avustajan toivelistalla ensimmäisenä. WC-kylpyhuone olisi kunnostettava kokonaan ja varustettava suihkutilalla sekä uusilla kalusteilla ja tukitangoilla. Myös keittiössä kalusteet ja liesi olisi uusittava. Koko huoneisto vaati uudet pinnat lattiasta kattoon.

Asukas kieltäytyi korjauksista, eikä varsinkaan halunnut osallistua rahoitukseen. Neuvottelun jälkeen kuitenkin päätettiin hakea valtiokonttorista sotilasvammalain mukaista asunnonmuutostyökorvausta, johon hänellä olisi mahdollisuus sotavamman haitta-asteen vuoksi. Tein hakemukset valmiiksi kylpyhuoneesta, turvaliedestä ja lattiapinnoitteista asunnonmuutostyökorvauksena. Peruskorjauksena haettiin korvausta huoneiston katto- ja seinäpinnoitteiden uusimisesta.

Korvaushakemuksen liitteeksi valmistin suunnitelman, toimenpideluettelon ja kustannusarvion. Toimenpideluettelo käsitti purkutöinä pesualtaan ja kalusteiden purkamisen, entisen wc-istuimen poistamisen, ammeen poistamisen kaatopaikalle toimituksineen, entisen lattiamaton poistamisen tai vaihtoehtoisesti laminaatin asentamisen entisen maton päälle, oven poistamisen ja oviaukon suurentamisen leveydeltään 80 cm:n ovelle, vesijohtokalusteiden ja kalustejohtojen purkamisen tarpeellisilta osiltaan ja lattia- ja seinäpintojen puhdistuksen.

Purkutöiden valmistuttua olisi tehtävä rakennusteknisinä töinä wc-pesuhuonetilan lattian hionta ja tasoitustyöt, katon maalaus, lattian ja seinien vesieristys, lattian ja seinien laatoitus, saumaus ja silikonikittaukset, uuden korkeamman wc-istuimen asentaminen entisen paikalle, entisen pesualtaan asentaminen aiemmalle paikalle, pesualtaan päälle peilikaappi, vesikalustejohtojen ja vesikalusteiden asentaminen. Lisäksi asennettaisiin maalattu laakaovi listoituksineen, oven wc:n oviheloitus ja kynnykseksi joustokynnys sekä eritason vuoksi luiskaus eteisen tasoon, tarpeellisia tukitankoja seiiniin kiinnitettynä ja suihkutilan ympärille suihkuverhotanko verhoineen.

Kuva Leeksen Lehti/Jukka Timonen

Lähtötilanne.

Keittiöön oli suunnitelmassa entisen liedien paikalle uusi, ns. turvamallinen, sähköliesi. Koko kaksion pintaremontti tehtäisiin joko tapetoimalla tai maalaamalla katot ja seinät sekä maalaamalla keittiökallusteovet. Myös lattiamatot uusittaisiin tai kuiviin tiloihin asennettaisiin lattialaminaatti. Arvioiduiksi kustannuksiksi muodostui hakemusvaiheessa pitkälti toistakymmentä tuhatta euroa. Kylpyhuoneen osuus oli noin puolet ja liesi ja lattia vajaan neljäsosan. Loppuosa muodostui arvioidusta keittiökallusteiden, seinien ja katon maalauksesta.

Suunnittelusta toteutukseen

Hakemusten käsittelyaikana pyysin tarjouksia kolmelta kaupungissa toimivalta pienrakentajalta. Tarjouspyyntöön liitin edellä mainitut toimenpiteet luettelotuna sekä pyynnön antaa hinnat erillisinä wc-kylpyhuoneesta ja liedestä, yksikköhinta lattiasta ja hinta seinien ja katon pinnoittamisesta. Urakkaan kuului myös rakennusaikainen suojaus, rakennusjätteiden poisto kaatopaikalle sekä loppusiivous.

Aika oli kiireistä rakentajille ja jokainen tarjoaja tarjosi työn suoritusta kolmen kuukauden päähän. Tarjouksissa oli suuria eroja. Paras tarjous sopi kuitenkin arvioituihin kuluihin. Tarjousvaiheessa oli käytettävissä valtiokonttorin korvauspäätös kylpyhuoneen osalta. Lattiasta ja liedestä päätös tuli myöhemmin myönteisenä. Katon ja seinien maalauksia ei hyväksytty korvattaviksi. Huoneiston korjaus osittain ei ollut mielestäni kuitenkaan riittävän järkevä ratkaisu. Oli mietittävä vielä jotain muuta mahdollista tahoja loppurahoituksen kokoon saamiseksi.

Päätin kääntyä sotainvalidien Lieksan paikallisosaston puoleen. Neuvottelimme yhdessä paikallisosaston puheenjohtajan ja sotainvalidin kanssa. Saimme lopulta asukkaan myöntymään pieneen omarahoitusosuuteen. Näin paikallisosasto ja sotainvalidien Pohjois-Karjalan piiri myönsivät yhdessä avustuksen, jolla korjaustöiden avoinna ollut loppurahoitus saatiin paikattua. Voitiin siis jäädä odottamaan varsinaista työn suoritusta. Korjaustöiden ajaksi, noin neljäksi viikoksi, asukkaalle luvattiin väliaikainen majoitus kaupungin omistamasta palvelutalosta.

Elämäntarina tutuksi

Kuten niin monesti aiemminkin muiden vanhusten kohdalla, korjausprosessiin liittyneiden tapaamisten ja yhteydenpidon myötä opin tuntemaan sotainvalidia myös hänen kertomiensa juttujen kautta. Jatkosotaan osallistuessaan vuonna 1923 syntynyt Savinainen haavoittui juhannuksen aikoihin vuoden 1944 Kannaksen Heinjoen taistelussa. Sirpaleosuma sattui reiden yläosaan ja katkaisi reisiluun. Hän joutui olemaan puoli vuotta sairaalassa, selällään maaten, jalka vedossa. Tänä päivänä hän käyttää keppejä ja kävelytelinettä apunaan liikkuttaessaan asunnossaan. Hän valitteli, kuinka selkää särkee, johtuen osuman saaneen jalan lyhyemmydestä. Selkävaivaan parasta hoitoa oli kuulemma olla pitkällään, minkä hän oli oppinut jo ollessaan sotasairaalassa.

Kolmen kuukauden odotusaika kului, ja korjaustyöt päästiin aloittamaan. Työ eteni suunnitelmien mukaan. Remontti aloitettiin kylpyhuoneen purkutöillä. Oviaukko suurennettiin leikkaamalla se niin suureksi kuin pienessä kylpyhuoneessa oli mahdollista. Purkutöiden perään urakoitsija suoritti paikkaus- ja tasoitustyöt. Vesieristys seiniin ja katon maalaus tehtiin seuraavaksi. Seinät laatoitettiin ja lattiaan asennettiin liukuesteellinen kosteaan tilaan tarkoitettu lattiamatto, joka toimii myös lattian vesieristeenä. Kylpyhuoneen ovi asennettiin, lattioiden eritaso luiskattiin ja joustokynnys asennettiin. Seuraavaksi oli wc-kylpyhuoneen kalustamisen ja varustamisen vuoro.

Kunnostettu wc- ja suihkutila.

Kosteiden tilojen valmistuttua kuivien tilojen tapetit poistettiin ja maalatut pinnat pestiin ja hiottiin. Katot maalattiin kauttaaltaan. Keittiökalusteet hiottiin ja maalattiin. Makuuhuoneen ja olohuoneen ikkunaseinät ja eteisen sekä keittiön seinät maalattiin. Olohuone ja makuuhuone tapetoitiin. Viimeisenä työvaiheena ennen loppusiivousta ja turvalieden asentamista asennettiin vielä lattialaminaatti listoituksineen.

Urakoitsija suoritti kaikki työvaiheet moitteettomasti, ja lopputulos oli yllättävän hyvä ottaen huomioon millaisista lähtökohdista oli aloitettu. Suunniteltu aikataulu toteutui hyvin. Purkutöihin kului pari päivää, kylpyhuoneeseen noin viikko. Maalaukset, tapetoinnit, lattia ja viimeistelyt ottivat pari viikkoa. Niinpä aloituksesta neljän viikon kulluttua päästiin työ esittelemään tilojen varsinaisille käyttäjille eli asukkaalle ja hänen avustajilleen. He saivat antaa valmistuneesta työstä palautetta ja ilmoittaa mahdollisista omista näkökulmistaan huomaamistaan puutteista.

Kun asukas oli muuttanut kotiinsa, avustajat välittivät palautteen laminaattilattian liukkaudesta ja turvalieden lapsilukon hankaluudesta. Käytön opastuksella selvittiin näistä hankaluuksista. Hieman myöhemmin lisättiin vielä kylpyhuoneeseen altaan ympärille tukitanko, jonka tarve oli suunnitteluvaiheessa jäänyt huomaamatta.

Korjauksen tuloksena saatiin sotainvalidin asunnon kylpyhuone kuntoon. Kohde saatiin alkuun kaupungin kotiavustajien esityksestä. Heidän työolosuhteensa avustamisen kannalta olivat olleet epäkäytännölliset ja pesutiloissa suorastaan puutteelliset. Avustajat eivät kuitenkaan aikaisemmin olleet pystyneet vaikuttamaan siihen, että asukas kunnostaisi asuntonsa nykyvaatimuksia vastaaviksi.

Hankkeen suunnitteluvaiheessakin asukas oli vielä vastaan toteutusta, vaikka rahoitus olisi saatu sataprosenttisestikin. Hän kuitenkin suostui korjauksiin ja osallistui rahoitukseenkin, siltä osin kun ei voitu saada tukea muulta taholta.

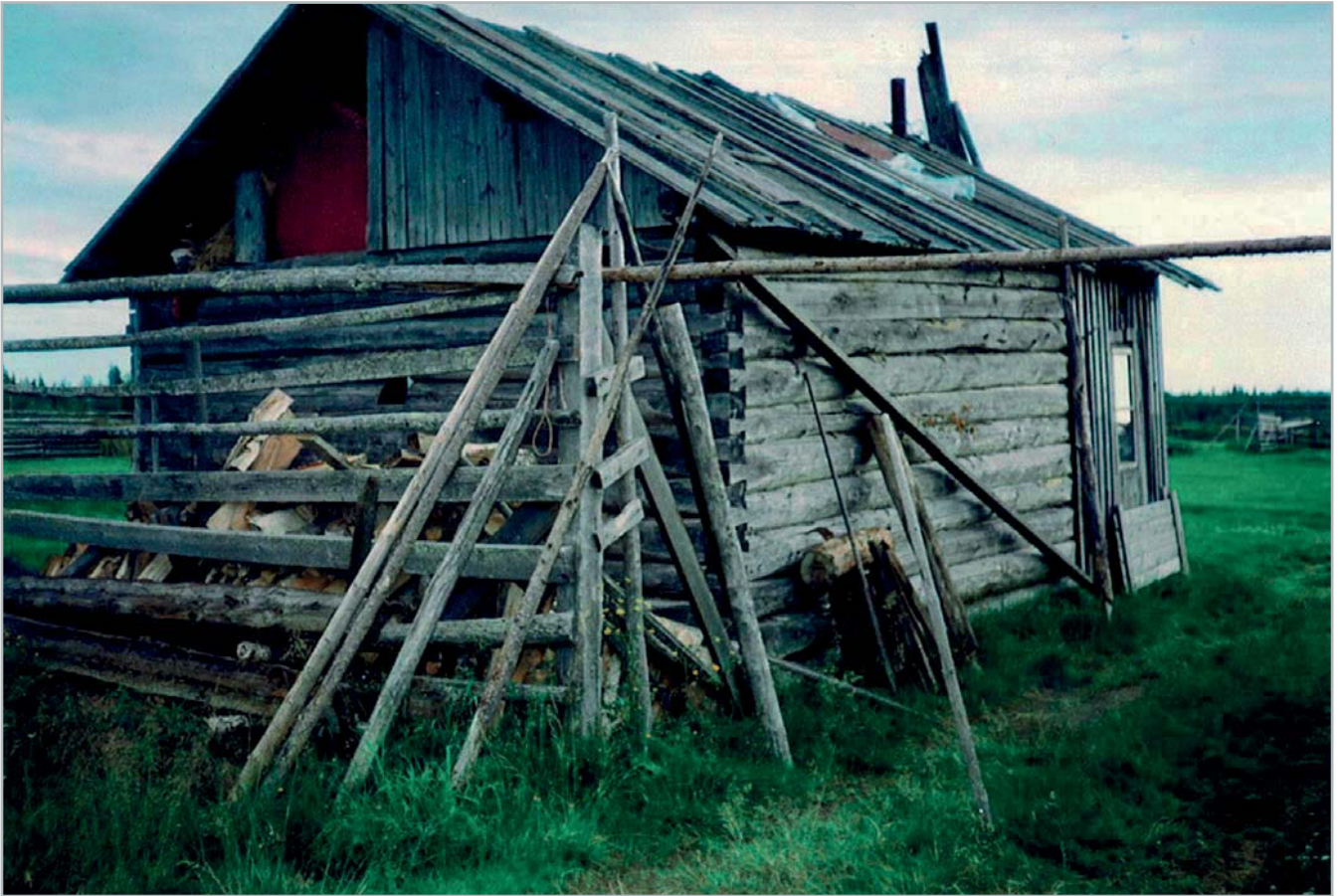
Kauttaaltaan pinnoitettu olohuone.

Keittiökalusteet maalattuna.

Ehdottoman tärkeän kylpyhuoneremontin lisäksi saatiin korjattua myös rikkoontuneet lattiapinnat, uusittiin keittiön liesi ja kunnostettiin muu huoneisto pinnoiltaan. Keittiökalusteet olisivat vaatineet täydellisen uusimisen, mutta niissä jouduttiin varojen puuttuessa tyytymään kunnossapitomaalaukseen. Toteutuksen kustannukset hieman alittuivat alkuperäisestä kustannusarviosta, eivät kuitenkaan merkittävästi.

Nyt sotainvalidi on tullut toimeen kotiavun turvin korjauksen jälkeen asunnossaan jo toista vuotta. Laitosvaihtoehtoon verrattuna lievät remonttikustannukset tulleet jo kuitatuiksi.

KORJAUSNEUVONTAA LAPIN KAIROILLA

Korjausneuvoja Teuvo Junes
Lappi

Kahden vuosikymmenen aikana on kertynyt satoja neuvontamatkoja ja tuhansia kotikäyntejä. Suurin osa näistä jää historian hämärään, mutta muutamat tavallisesta rutiinista poikkeavat jäävät pysyvästi mieleen. Tämä neuvontamatka on yksi niistä.

Oli normaali talvinen neuvontapäivän aamu kotonani Keminmaassa helmikuun alussa vuonna 1994. Valmistelin neuvontamatkaa Itä-Lappiin. Pakkasin työlaukkuuni Pelkosenniemen, Savukosken ja Sallan kansiot sekä tarvittavan määrän erilaisia lomakkeita. Otin vielä mukaan mittanauhat, kameran ja tiiliskiven kokoisen NMT-matkapuhelimen. Raahasin kampeet autooni ja tarkistin vielä, että toppahaalari ja muut talvivarusteet olivat takakontissa. Ainahan on olemassa vaara, että auto hyytyy hiljaiselle korpitaipaleelle kovassa pakkasessa.

Sitten matkaan. Käänsin autoni keulan kohti Rovaniemeä ja sieltä edelleen valkean jään peittämää tietä Kemijärven kautta Pelkosenniemelle. Reilun kolmen tunnin ajon jälkeen käänän Pelkosenniemen kunnanviraston eteen. Tekniseen toimistoon vein kahden veteraanin korjausavustushakemukset suunniteltuihin ja kustannusarvioituihin. Katsoimme rakennustarkastajan kanssa hakemukset läpi ja sovimme, miten hakijat toimittavat puuttuvat varallisuus- ym. tietonsa hakemusten liitteeksi. Tietysti pidimme vielä lopuksi pienen palaverin Asuntorahaston korjausavustusten myöntämisohteista ja muista ajankohtaisista asioista.

Kuntakäynnin jälkeen jätin Pelkosenniemen pienen kylän taakseni kaamoksen jäiseen hämärään ja suuntasin 43 kilometrin taipaleelle kohti Savukoskea.

Kirkonkylällä minua odotteli paikallisen sotainvalidiosaston sihteeri, joka itsekin oli sotainvalidi. Koska tuolloin ei navigaattorista vielä tiedetty mitään, niin sihteeri lähti oppaaksi korjausta tarvitseviin taloihin. Nuo talot olivat normaaleja tavanomaisia neuvontakohteita. Tein luonnoskuvat, mittaukset, otin valokuvat ja täytin avustushakemuskavakkeita.

Kierroksen päätyttyä ja illan jo pimentyessä ajoimme sihteerin kotiin kahville. Kävimme läpi sotainvalidiosaston jäsenlistaa josta etsimme mahdollisia remonttikohteita. Jokaisella paikkakunnalla on niin sanottuja ”maan hiljaisia” jotka eivät tuo tarpeitaan esille, saati hakisivat avustuksia. Pian sihteeri poimikin luettelosta nimen, ja muisteli tämän sotainvalidin asuvan Kuoskun kylässä erittäin huonokuntoisessa asunnossa. Kerroin ajavani yöksi Sallaa, joten Kuosku olisi sopivasti matkan varrella. Voisin käydä katsomassa jos veteraani suostuisi ottamaan vieraan vastaan näin lyhyellä varoitusajalla ja myöhään illasta.

Sihteeri soitti tälle veteraanille ja kertoi asiasta. Veteraani oli puhelimesta toivotellut korjausneuvojan tervetulleeksi ja antoi ajo-ohjeet. Tein lähtöä ja sihteeri sanoi sen olevan varmasti mielenkiintoinen kohde minulle, sen tarkempaa hän ei suostunut kertomaan.

Matkalla kohti Sallaa

Taas olin matkalla, nyt kohti Sallaa. Ulkona oli pakkasta noin -25 astetta. Auto sisätila tuntui vähintään yhtä kylmältä ja ehti vain hieman lämmitä 15 kilometrin matkalla Kuoskun kylään. Matkan aikana soitin ennalta sovittuun yöpymispaikkaani Hotelli Revontuleen Sallatunturille ja sanoin tulevani sovittua myöhemmin. Valaistu Kuoskun kylätie jäi taakseni ja käännyn ajo-ohjeen mukaiselle sivutielle. Tie päättyi aidan eteen tehtyyn kääntöpaikkaan. Poronhoitoalueella asuinrakennukset kasvimaaineen usein suojataan aidalla porotuhojen välttämiseksi.

Auton ajovaloissa näkyi aidan takana vanha harmaa hirsisauna. Pitkillä puurangoilla suljettu veräjä oli saunan nurkalla mutta siitä eteenpäin ei ollut aurattua tieuraa eteenpäin. Ohjeen mukaan asuinrakennuksen piti olla noin sadan metrin päässä portilta mutta tie oli aurattu vain veräjälle saakka. Käännyin auton keulan kohti savusaunaa, jotta näkisin ajovaloissa talon jossakin siellä pimeydessä. Valossa näkyi vain noin kaksi metriä korkea kelottunut sekalaisesta puusta rakennettu poroaita joka jatkui kumpaankin suuntaan kauas pimeyteen. Veräjän takana oli lähes metrinen lumikinos jonka päälle johti

kelkanjalkiä. Mieleeni hiipi tunne, olenko sittenkään oikeassa paikassa. Ainoa suunta oli tuonne umpihankeen, pimeyteen jossa ei näkynyt valon pilkاهدustakaan.

Päätin lähteä katsomaan, näkyisikö siellä asuttua taloa. Otin mukaani vain tarpeelliset lomakkeet, muistiinpanovälineet ja takakontista otin vielä valaisimen. Kytkin virran päälle ja totesin valotehon hiipuneen aivan olemattomaksi. Ravistelu ja pattereiden pyöritys eivät auttaneet, kylmät patterit eivät vain antaneet enää virtaa.

Oli lähdeävä matkaan ilman minkäänlaista valoa. Jätin autoon seisonavalot päälle, jotta näkisin veräjän ja osaisin suunnistaa takaisin lähtöpaikkaani. Kiilasin itseni puuriukujen välistä aidan sisäpuolelle, heilautin laukun olkahihnasta selän puolelle ja kapusin lumipenkan päälle. Autoni valossa näkyi heikosti lumeen tallautunut moottorikelkan jälki, joka kaartoi loivasti saunan nurkan taakse. Kävelin hyvin kantavaa kelkan jälkeä pitkin saunan nurkan taakse pimeyteen. Yritin totuttautua pimeään ja näin kauempana pienen ikkunasta tulevan valonkajon.

Lähdin hiljalleen kävelemään valoa kohti samalla tunnustellen jokaista askeltani. Pian kuitenkin hangen pinta petti jalkani alla ja vajosin vyötäröä myöden lumeen. Ryömin lumessa etsien kovaa kelkkauraa, joka pian löytyikin. Pyörähdin istualleni, tyhjensin lumesta täyttyneet kenkäni. Ihmettelin, miksei asuinrakennuksen ulkovaloja näkynyt vaikka tuloni oli tiedossa. Silmäni olivat jo hiukan tottuneet pimeään ja kauempaa kylältä kajastavan katuvalon avustamana näin hämärästi jo edessäni aukealla olevat rakennukset. Otin uuden suunnan kohden asuinrakennuksen ja piharakennuksen välistä aluetta samalla tunnustellen lumen kantavuutta.

Poropiirityksen uhrina

Hetken kuljettuani havaitsin edessäni tumman hahmon nopeasti ylittävän kulkureittini. Pysähdyin ja tuo ison koiran kokoinen tumma hahmo myös pysähtyi. Hetken arvioin mikä se mahtaa olla, kunnes huomasin niitä olevan monta. Ne piirittivät minut joka puolelta ja lähestyivät. Aivan selkäni takaa kuului tuhiseva ääni joka syntyy, kun ilmaa puhalletaan voimakkaasti sierainten läpi. Käännyin ja näin edessäni ison hirvasporon joka nuuski sieraimiinsa oudon kulkijan hajuja. Tajusin olevani poroaidan sisällä, talviruokinnassa olevan token keskellä. Olin ihmeissäni, tavallisesti talviruokinnassa olevat porot ovat aitauksensa pihapiirin ulkopuolella. Minun oli jatkettava nyt matkaani kymmenien porojen saartamana kohti taloa.

Porot eivät tahtoneet suosiolla siirtyä pois edestäni kovalta kelkkauralta. Käveli kuitenkin päättäväisesti eteenpäin, pyysin mahdollisimman rauhoittavalla äänellä latua ja työnsin iholle käyviä tuttavallisesti sivuun. Viimein porot hypähtelivät kelkkauralta pois pehmeämpään hankkeen muodostaen ikään kuin kunniakujan taloa kohti. Lopputmatka sujuikin hyvin poroja tervehtiessä ja saavuin vanhan hirsirakennuksen nurkalle.

Lähemmän tarkastelun perusteella ulkoseinän kunto ei kylläkään viitannut asuinrakennukseen. Ikkunasta tuleva heikko valo jäi nurkan taakse vasemmalle sivulle, mutta arvelin sisäänkäynnin olevan talourakennusten puoleisella sivulla. Seinän vierustaa seuraten etsin ulkoportaita. Kohta pimeydestä erottui hieman kallellaan oleva kuisti. Kierrin kuistin edessä olevalle portaalle porojen seuraamana.

Varovasti jaloilla tunnustellen nousin portaita ylös ulko-ovelle. Etsin hetken ripaa ja vetäisin kuistin oven auki. Samassa jokin eläin säntäsi jalkojeni välistä alas portaita ja pysähtyi pihalle porojen eteen. Tunnistin hahmon kiskaksi, joten oletettavasti talossa myös asuttaisiin.

Astuin kuistiin, ovi sulkeutui naristen jälkeeni ja täydellinen pimeys ympäröi minut. Otin pari askelta ja tunsin jalkojeni alla oleva vinon lattiapinnan. Kädet ojennettuina etenin varovaisesti kohti pientä valopistettä, joka näytti tulevan jostakin oven raosta. Löysin ovenkahvan, kopautin oven kuuluvasti ja vetäisin auki.

Huoneesta tulvahti vastaan vihdoinkin hieman valoa ja kasvojeni edestä nousi narussa riippuva punnus ylös karmen reunaan. Suljin oven perässäni ja samalla rissan kautta kiertävässä narussa oleva punnus laskeutui alas vetäen oven tukevasti kiinni.

Ovenpielessä oli korkea halkopino, joka ulottui tuvan keskellä olevalle tulisijalle saakka. Tulisija oli kuin suuri ruostunut tynnyri, jonkinlainen matalan kakluunin ja 50-luvun saunankiukaan yhdistelmä. Tuvan perällä oli penkit ja pöytä joka oli täynnä ruokailuvälineitä, maito-, piimä- ym. purkkia ja purnukkaa. Pöydän yläpuolella roikkui talon ainoana valonlähteenä oleva suhiseva kaasulamppu, jonka valo hukkuu mustuneisiin hirsiseiniin.

Keskellä tuvan lattiaa oli pulleita muovisäkkejä, jotka olivat täynnä poroille kerättyä jäkälää. Seinustalla olvalta laverilta nousi ylös itse talon isäntä, käveli lyhyin äänettömin askelin poronahkatossuilla luokseni ja ojensi nokisen kätensä. Tervehdimme, esittelin itseni ja asiani.

Veteraanin uurteisille ja nokisille kasvoille nousi hymy ja hän kysäisi, että mitä korjaamista tässä mökissä voisi olla. Käveli takaisin laverin viereen, otti lattiaalta kossupullon ja otti pienen ryydyn pullonsuusta. Istui ja alkoi kertoa eräästä kaukopartioreissustaan jatkosodan aikana. Minä menin istumaan pöydän ääreen ja järjestelin tilaa muistiinpanovälineilleni, samalla kuunnellen tarinaa. Kun kerronta oli sopivassa taukoviheessä aloin minä kysellä tietoja asunnon historiasta ja varustetasosta samalla lomaketta täyttellen.

Savuttava Baabelinuuni lämmönlähteenä

Asunnossa oli kaksi huonetta ja tupa. Hirsirunkoinen talo oli rakennettu sodan jälkeen ja se oli multapenkille perustettu. Alimmat hirret olivat lahonneet ja rakenteet vääntyneet. Yhden huoneen rossilattia oli pudonnut alas ja se ei ollut enää käytössä. Toinen huone oli lähinnä varastona ja vain tupa asuinkäytössä. Talossa ei ollut sähkö- eikä vesiliittymää tai minkäänlaista viemärointiä. Ainoat sähkölaitteet olivat lankapuhelin ja pattereilla toimiva matkaradio.

Kirjoittaessani tietoja lomakkeelle, piti minun välillä puhalttaa kohmettuneita sormiani sulaksi. Veteraani jatkoi kertomuksiaan sota-ajalta ja minä hakeuduin lämmittelemään käsiäni tuon omituisen tulisijan peltikuorissa. Baabelinuuniksi nimetty lämmönlähde oli kuitenkin kylmä, samoin kuin vierinen puuliesi. Kysyinkin asukkaalta huoneen tämänhetkistä lämpötilaa ja sain vastaukseksi, että ihan sopiva tämä on.

Tiedustelin lämpömittarin sijaintia ja sain viittauksen päätyseiniän suuntaan. Löysinkin seinältä laudan jossa oli kaksi noen pettämää linssiä. Pyyhkäisi sormellani yhtä linssiä ja noen alta pilkisti ilmanpainemittari. Toinen olikin lämpömittari, joka näytti huoneessa olevan + 7 astetta noin 1,5 metrin korkeudella lattiasta! Näissä olosuhteissa lämpötila on lattianrajassa reilusti pakkasen puolella. Aloin heti ehdotella että panisimme tulta uuniin. Talon isäntä kiitti avun tarjouksesta mutta sanoi lämmittävänsä uunin vasta aamulla. Tulisija kuulemma savutti niin paljon, ettei sisällä voi asustella lämmittämisen aikana.

Tein alustavia laskutoimituksia asunnon korjauskustannuksista ja totesin remontin tulevan niin kalliiksi, ettei sitä kannata tehdä. Samalla rahalla voisi rakentaa uuden pienen mökin vanhan viereen. Veteraani pyysi minulta vielä arviota, mitä tuollainen uusi pieni mökki sähkö-, vesi-,

ym. liittymismaksuineen maksaisi. Kerrottua alustavan kustannusarvioni veteraani sanoi silmät loistaen:

– Jo vain sen verran käteistä löytyy ja jos enemmän tarvitaan niin käyn pankista nostamassa.

Kun kyse ei ollut aivan pikkusummasta varmistin, että hän oli kuullut arvioni oikein. Veteraani toisti summan ja vakuutti käteistäkin sen verran olevan. Varoittelin pitämästä moista summaa kotonaan ja siirtämään rahat pankin tilille, mutta veteraanin mielestä pankkeihin ei ollut luottamista.

Kyselin vielä miten hän peseytyy ja muutoin selviytyy yksin kotonaan. Veteraani kertoi lähellä asuvista sukulaisistaan, joilta saa tarvittaessa apua ja joiden luona hän käy saunassa kerran viikossa. Tiedosta huojentuneena pakkasin paperini laukkuuni. Sovimme, että minä otan yhteyttä kunnan viranomaisiin hänen asumisolostaan ja teen joitakin esityksiä asunnon suhteen. Hyvästelin vielä isännän tuvan ovelle. Hän pyyteli käymään mökissään, kun seuraavan kerran kuljen näillä main.

Astelin kuistille ja rissapumppu sulki oven jälkeeni. Ympäriini oli jälleen täysi pimeys. Haparoivin askelin löysin reitin ulko-ovelle ja ulos pihamaalle jossa muutama poro jo odotteli minua. Porojen saattamana kompuroidin kohti kauempana autoni valossa hämmöttävää savusaunaa. Saat-

tajajoukkoni oli kasvanut jo suureksi tokaksi kun ohitin saunan ja käännyin kohti autoni parkkivalojen edessä näkyvää poroaitaa. Mielessä kävi pelottava ajatus, jos valot ovat kuluttaneet pakkasessa akun varauksen. Auto ei käynnistynyt ja joudun yöpymään veteraanin mökissä. Pujahdin pikaisesti riukujen välistä turvaan liiankin tuttavalliseksi käyneiltä poroilta. Istahdin auton kylmälle penkille ja käänsin jännittyneenä virta-avainta. Akku antoi kuitenkin riittävästi virtaa ja auto käynnistyi.

Poroisäntä tottunut oloihinsa

Päysin vihdoinkin matkaan ja käännyin Kelloselelleen vievälle tielle. Myöhäisestä illasta huolimatta soitin Savukosken sotainvalidiosaston sihteerille ja kauhistelin Kuoskun sotainvalidin asuinoloja. Sihtööri rauhoitteli minua sanomalla ” tuo poroisäntä on ollut koko ikänsä porotöissä ja nukkunut yönsä taivasalla asumattomilla kairoilla myös talvipakkasissa. Kerroit, että mökissä oli lämpimän puolella muutaman asteen verran, tuuleton tila ja katto päällä. Kyllä hän varmasti pärjää niin kuin ennenkin”. Kerroin vielä alustavista suunnitelmistani tämän veteraanin asumisolojen parantamiseksi, kunnes puhelinyhteys katkesi. Tuohon aikaan langaton puhelin kuului Lapissa vain asutuilla alueilla, jos aina sielläkään.

Ajoin läpi jäsen lähes asumattoman kairan. Ohitin matkan varrella olleet pienet Nousun-, Saijan ja Kotalan kylät. Ainuttakaan autoa ei tullut vastaan ennen Kelloselän rajavartioasemaa. Koko yksinäisen matkan ajan mietin ratkaisuja Kuoskun sotainvalidin ongelmiin. Puhelimen kuuluvuusalueelle päästyäni ilmoitin kotiin olevani hengissä ja toivotin hyvät yöt.

Hotelli Sallatunturi oli jo hiljainen ja aulassa oli tunnelmallinen yövalaistus. Sain huoneen avaimen ja jonkin myyntimiesryhmän jäljiltä käyttöni luvattiin kuuma sauna ja uima-allas. Vein varusteeni huoneeseeni ja lähdin pyyhe olalla saunaosastolle. Hiljaisessa saunassa olin yksin ajatusteni kanssa. Kaikki tuntui niin epäreilulta ja väärältä. Minä täällä lämpimässä ja jo iäkäs sotainvalidi siellä kylmässä savupirtissä.

Huonosti nukutun yön jälkeen soittelin aamulla Savukosken kunnan sosiaalitoimistoon ja kerroin Kuoskussa asuvasta asiakkaastani. Kuulin, että aiemmin hänelle oli tarjottu siivousapua ja muuta kotipalveluja mutta hän oli kieltäytynyt niistä. Kunta päätti tarjota hänelle uudestaan kotipalveluja ja vaihtoehtoisesti tarjota kuntakeskuksesta palveluasuntoa. Puhelun jälkeen soitin veteraanille ja kerroin kunnan esityksistä. Hän kertoi lämmittävänsä nyt mökkiään. Kunnan esitys ei paljoa kiinnostanut, sillä hän suunnitteli ostavansa myynnissä olevan hyväkuntoisen talon Kuoskun kylältä. Totesin asian olevan hyvällä alulla ja siirryin seuraaviin neuvontakohteisiin Sallan kirkonkylällä.

Illan jo pimentyessä palasin tältä kahden päivän neuvontamatkaltani kotiin Keminmaalle. Seuraava päivä oli varmaankin normaaliin tapaan raportointia, suunnittelua ja rahoitushakemusten laatimista.

Seuraavan neuvontamatkan Itä-Lappiin tein noin neljä kuukautta myöhemmin. Kesä oli jo saapunut napapiirin korkeuksille ja päätin poiketa matkallani Kuoskussa asuvan veteraanin luona. Käännyin tutusta risteyksestä kapealle hiekkatielle ja pysäytin auton korkealle törmälle ihailen edessäni olevaa maisemaa. Näky oli kuin valokuva rajan takaa Itä-Karjalasta. Joki halkoi kiemurrellen vihreitä, kivisiä rantaniittyjä. Rannan tuntumassa oli vanhat, harmaantuneet hirsirakennukset ja niiden ympärillä ränsistynyt aita. Savusauna avoimen portin vieressä, porot olivat poissa.

Ajoin alas saunan nurkalle ja kävelin veteraanin mökille. Nyt kaikki oli toisin kuin ensikäynnilläni, oli valoa ja lämpöä. Pirttiin astuessani kaikki näytti olevan kuten ennenkin ja isäntä nousi päiväuniltaan saman kaavan mukaan. Pirtti oli kuitenkin siivottu sitten viime käyntini. Nokiset hämähäkinseitit olivat poissa ja lämpömittarinkin näki lukea jo pyyhkimättä. Kodinhoitajat kävivät säännöllisesti veteraanin luona. Asuintalon ostoaikeista, samoin kun rakentamisesta oli luovuttu. Suunnitelmissa oli muuttaa Savukoskelle palvelutaloon talven tullessa. Kesät asuttaiisiin vielä tässä. Veteraanille se kuitenkin oli se tuttu ja turvallinen oma koti, puutteista huolimatta.

Tämä neuvontakohde on muistini mukaan Lapin läänissä ainoa, jossa korjaustoimenpiteitä ei tehty rakennuksen erittäin huonon kunnan vuoksi.

KORJAUSNEUVOJAT

Tällä hetkellä korjausneuvojina työskentelevät:

ETELÄ-POHJANMAA	Harri Hietikko
HELSINKI	Tom Holmlund
KYMI	Arja Hinkkanen
LAHTI	Kari Tahvanainen
LAPPI	Teuvo Junes
POHJOIS-SUOMI	Tapio Karhu
PIRKKA-HÄME	Voitto Niska
POHJOIS-KARJALA	Lauri Takkunen
POHJOIS-SAVO	Pentti Heikkinen
SATAKUNTA	Taru Perämaa
SISÄ-SUOMI	Erkki Vesander
SUUR-SAVO	Ismo Kortman
UUSIMAA	Henning Ekholm
VAASA	Kenneth Bäckström
VARSINAIS-SUOMI	Antero Hiilesvuo

Turvajärjestelmien asiantuntijana keskusliiton toimistossa toimii Matti Lamponen ja korjausneuvonnan päällikkönä Jukka Laakso.

Korjausneuvojina ovat lisäksi toimineet toiminnan alkaessa 1991:

Keski-Pohjanmaa	Paula Hourula
Pirkka-Häme	Reija Jaakkola
Kanta-Häme	Tuomo Talpiainen
Varsinais-Suomi	Tapio Ranta
Kymi	Aarne Timonen
Vaasa	Stig Björk
Helsinki	Ole Nordlin
Kainuu	Simo Leinonen

Myöhemmin neuvojina ovat työskennelleet :

Keski-Pohjanmaa	Tapio Lempola
Kanta-Häme	Terho Pumpula
Uusimaa	Erkki Martinkauppi
Pohjois-Karjala	Hannu-Pekka Mäkinen
Kainuu	Pekka Koivu

Remonttimiehiä viimeistelytyössä.

KORJAUSNEUVONNAN TILASTOTIETOA Asuntojen korjausten kustannusarvioita tehdään:

• Vuositasolla kustannusarvioiden keskiarvo

Sotainvalidit	4 871 250 €
Veteraanit	4 369 090 €
Muu vanhusväestö	2 193 910 €
Yhteensä	11 434 250 €

Vuositasolla kustannusarvioita tehdään reilun kymmenen miljoonan euron edestä

• Toiminnan alusta asti (1991) kustannusarvioiden yhteissumma

Sotainvalidit	80 859 200 €
Veteraanit	70 137 800 €
Muu vanhusväestö	13 163 500 €
Yhteensä	164 160 500 €

Toiminnan alusta asti kustannusarvioita on tehty jo yli 160 miljoonan euron edestä.

Vanhustyön keskusliitto
Centralförbundet för de gamlas väl ry

www.vtkl.fi